

SINCRONIES I DIVERGÈNCIES EN ELS PROCESSOS D'INDUSTRIALITZACIÓ D'ESPARREGUERA I OLESA DE MONTSERRAT (1)

Josep Maria Cobos i Hernández

Un dels perills que té tota investigació històrica és pensar, tant fa que sigui de manera conscient o no, que les zones més grans, més poblades o amb una major concentració industrial en l'actualitat són les més interessants per a l'estudi des d'un punt de vista històric. La raó per actuar d'aquesta manera és bàsicament pressuposar que el que és avui dia important sempre ho ha estat. Cras error, no ja perquè ens deixéssim determinades àrees per analitzar, sinó perquè en moltes ocasions la importància històrica de determinades poblacions o comarques no es reflecteix en el seu paper actual, i sense el seguiment puntual de la seva evolució és possible que molts fenòmens històrics puguin quedar coixos i fins i tot força deficientment coneguts i pitjor analitzats.

El mapa dels principals centres econòmics del Principat durant el segle XVIII, i àdhuc del XIX, seguiria amb fidelitat el nostre actual? Quantes similituds i/o diferències trobaríem entre tots dos? No és pas el meu objectiu encarar-me amb una problemàtica tan general i complexa, només aportar el cas de dues localitats del pre-litoral català, que sense ser de les que podríem anomenar de "primera fila", tampoc per això no les hem de menysprear.

Al meu parer, l'evolució històrica seguida per les poblacions d'Olesa i Esparreguera durant els dos últims segles resulta en part força paradigmàtica de les transformacions, els esforços i, en alguns casos, també dels projectes fallits que s'han viscut durant aquest període de temps en molts llocs de Catalunya.

Malgrat que el Baix Llobregat no és una comarca de les més poblades durant el segle XVIII (és a dir, que llavors no comptava amb el pes demogràfic que avui dia té dins del conjunt de Catalunya), el cert és que la distribució de la seva població ens

oferiria un mapa que reflectiria una situació pràcticament invertida a l'actual. És a dir: una zona intermèdia i de marina escassament habitada (quasi amb la sola excepció de Sant Boi, nus de comunicacions i petit centre tèxtil), i en canvi, una zona alta, concentrada al voltant dels peus del massís de Montserrat, que reunia les tres viles més poblades del conjunt comarcal: Martorell, Olesa i Esparreguera. En aquest paper ens concentrarem essencialment en l'estudi d'aquestes dues últimes poblacions.

La base de la seva prosperitat residia en l'existència d'una agricultura especialitzada i fortament abocada al mercat i en la presència d'una indústria tèxtil tradicional, fonamentalment de draps de llana, també força arrelada. Les diferències que podrem apreciar entre el pes específic i el grau de desenvolupament d'aquests dos sectors productius entre aquestes dues poblacions ens marcaran gran part de l'evolució i de les divergències que constatarem entre totes dues.

La important presència d'una indústria drapera tant a Olesa com a Esparreguera té els seus orígens probablement a finals de la baixa edat mitjana, si bé seria durant la primera meitat del segle XVII (coincidint amb el trasllat de la tradicional panyeria de llana de Barcelona a altres nuclis rurals de l'interior), quan va conèixer un moment de gran expansió i la seva definitiva consolidació. Aquest procés no s'aturarà i durant el segle XVIII la població dedicada al procés d'elaboració de manufactures tèxtils va anar en augment. Assumpta Muset (2) ha xifrat per a Esparreguera en 218 els mestres agremiats a mitjan segle XVIII (el 42% de la població activa) i per a Olesa el 1787 en 206 (el 45% de la població activa).

Malgrat la importància d'aquestes dades sobre l'ocupació laboral i, sobretot, malgrat la sensació

Articles

d'equilibri entre totes dues localitats, Esparreguera i Olesa, que semblen transmetre (recordem: 218 persones agrumiades i 206, respectivament), el cert és que ens amaguen una estructura econòmica i social amb forts elements diferenciadors, que es manifestaran clarament durant el segle XIX. Un d'aquests elements diferenciadors, i dels més significatius, serà l'estructura agrària, tant pel que fa a la distribució de la propietat com a la importància i tipus de conreus.

A Esparreguera la propietat de la terra es trobava fortament concentrada, ja que el 65% de les terres era en mans del 3,1% dels propietaris, mentre que el 62% dels agricultors es repartien el 35% restant. En canvi a Olesa el 6% dels propietaris controlaven el 38% de la superfície de conreu. A part de la distribució de la propietat, també variava la importància que tenia la producció agrícola, ja que si bé nominalment els conreus eren els mateixos (principalment de secà: la vinya, l'olivera i en molt menor mesura els cereals), la importància i el reconeixement de la qualitat d'algun d'aquests cultius marcarà una diferència substancial. Concretament es tracta de l'oli d'Olesa, producte d'una llarga tradició i fama, que el converteixen en una de les seves fonts d'ingressos i la seva producció en una de les més preuades del país (per exemple, no serà pas casualitat que el 50% del total dels censos, primícies i delmes que la vila d'Olesa va pagar al monestir de Montserrat durant el període de 1797-1801, estigués constituït per un sol producte: l'oli).

El valor reconegut a l'oli d'Olesa farà que a mitjan segle XIX Madoz, al seu *Diccionario*, encara indiqui l'existència d'una dotzena de trulls a la població, reflex d'una tradició ben llunyana que per a la edat moderna un autor tant reconegut com Pierre Vilar ens n'ha deixat abundants testimonis (3).

La importància de l'oli i a partir del segle XVIII també del vi faran que el tipus de conreus predominants a Olesa estigui clarament diferenciat de

l'estàndard del Baix Llobregat, com es pot veure reflectit en el present quadre.

A quines conclusions ens pot dur l'anàlisi d'aquestes dades i tot el que hem comentat fins ara sobre el sector agrícola olesà? Dons, bàsicament, a veure amb més claredat que la importància del sector primari a Olesa era significativament superior a la d'Esparreguera i que aquesta es basava d'una manera força important en la producció d'oli d'elevada qualitat, una producció que li conferia un cert toc "d'originalitat" dins del seu àmbit comarcal. L'altre aspecte significatiu és fer-nos veure que la seva producció agrícola era fortament deficitària pel que fa als cereals (només dedica a aquest conreu el 9,1% de la seva superfície), és a dir, que la població de la vila depenia enormement del mercat i de les compres fetes a l'exterior. Així s'explica que per al període 1857-60 la producció local de cereals (principalment blat, sègol i ordi) només representés el 12,25% del total consumit per la població.

Malgrat tot el comentat fins ara sobre el grau d'especialització i la importància del conreu de l'oli, el cert és que per ell mateix aquest sector durant el segle XIX no va poder ser l'impulsor d'un creixement econòmic important i sostingut. Probablement perquè es tractava d'un conreu massa circumscrit dins d'una àrea relativament petita i que difícilment podia créixer més del que ja ho havia fet, a més que tampoc li va ser gaire favorable la conjuntura nacional dels preus agrícoles, ja que precisament l'oli va ser uns dels productes que va experimentar una caiguda més important del seu preu.

Assumpta Muset (4) s'ha ocupat d'estudiar i analitzar els motius per què aquestes dues poblacions no van saber donar a finals del segle XVIII el pas vers l'aparició d'un sector tèxtil modern; com per exemple, sí que ho estaven fent altres poblacions catalanes de les quals inicialment no les separaven tantes coses, com podrien ser les de Sabadell o Terrassa (5).

En síntesi, aquesta historiadora ens ve a dir que malgrat les inicialment favorables condicions existents (presència d'una mà d'obra proletària i de sectors empresarials, de capitals acumulats, de capacitat i experiència dels paraires locals, de la

Distribució dels conreus al Baix Llobregat i Olesa el 1860

Conreu	Baix Llobregat	Olesa
Cereals	29,3%	9,1%
Vinya	67,5%	46,5%
Oliveres	1,3%	42,5%
Fruïters i regadiu	1,9%	1,9%

Quadre 1

Font: Per al Baix Llobregat, Gran Enciclopèdia Comarcal de Catalunya. Per a Olesa, elaboració pròpia a partir de l'Amillament de 1860.

penetració dels seus productes dins de determinades xarxes comercials, etc.), l'esperat salt endavant no es va produir i a començament del segle XIX la modernització del sector tèxtil esparreguerí o olesa no era una realitat. Les principals causes del fracàs, si més no pel que fa a Esparreguera, diu que les hem de buscar en la no inversió dels capitals acumulats pels paraires en la modernització industrial, que van anar a parar principalment al sector agrícola, així com a la compra de béns immobles i en la persistència d'unes estructures gremials encara prou fortes com per resistir-se a qualsevol tipus de canvi estructural (6). Aquesta progressiva pèrdua de dinamisme de les manufactures llaneres podríem dir que va ser comparativament més important pel que fa al cas d'Esparreguera que al d'Olesa, ja que la dependència de la seva economia d'aquest sector era significativament més gran.

Aquestes mateixes raons no les podem traslladar sense més a la situació viscuda a la veïna població d'Olesa de Montserrat, ja que els majors capitals

de la vila són en mans dels grans propietaris agrícoles (els casos dels paraires amb propietats agrícoles significatives són pràcticament inexistents) i aquests mostraran un escàs interès per invertir en altres sectors productius. Històricament només hem detectat el cas d'un gran propietari de la vila que decidís fer el pas vers el sector secundari i fundés una indústria relativament important. Aquest serà el cas de la família Margarit, que, a més, potser el podríem considerar com l'únic d'èxit pel que fa a la perdurabilitat d'una inversió

Quadre 2

Fonts: Per a Esparreguera, Gràcia Dorel Ferré, Les colònies industrials en Catalogne, tesi doctoral presentada a l'École Hautes Études en Sciences Sociales l'any 1989, Vol.II p. 264 (hi ha una recent traducció al català editada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat).

Per a Olesa, elaboració pròpia a partir de les dades de la Matricula Industrial, AHMO, lligall núm. 148.

Articles

L'activitat tèxtil a Esparreguera i Olesa al 1850

Esparreguera			Olesa		
Nom	Telers	Fusos	Nom	Telers	Fusos
BATLLE, Felip	3 (m)		BEBET, Rafael	---	60
BRUGUERAS, J.	2 (m)		CAMPANA, J.	2 (m)	
CABEZA, Pedro	6 (m)		CARRERAS, José	2 (m)	
CASAMALJOR, B.	19 (m)		CORTADA, Lorenzo	2 (m)	480
CASANOVA, José	2 (m)		DURAN, Pablo	5 (m)	
CASAS, José	---	1.920	ESTAPE, V.	---	400
CASTELLS, Ramón	---	2.160	GOTZENS, F.	8 (m)	
DURAN, Gregorio	2 (m)		LLUIS, Felix	3 (m)	
FOSALBA, Salvador	1 (m)		MARGARIT, L.	2 (m)	
MONTORIOL, José	2 (m)		PAGÈS-BARCELÓ Cia.	18 (m)	800
MIGUEL PUIG y Cia.	100 (M)	5.540	PASCUAL, Jaime	2 (m)	
PALOMA, Joaquín	2 (m)		PUJALS, Pedro	8 (m)	
RASPALL, Juan	1 (m)		ROCA, Pedro	2 (m)	
RIBAS, Francisco	100 (m)		UBACN, Miquel	5 (m)	
REYNES, Salvador	1 (m)		VALLDEPERAS, M.	3 (m)	200
SALETA, Juan	1 (m)		VILADOMS, Juan	3 (m)	
LLUIS SUNYOL y Cia.	28 (M)		VINARES, Jaime	3 (m)	
TRIAS, Agustín	2 (m)		VOLTA, José	2 (m)	
ORDI, Luis	1 (m)				
TOTAL	147 (m) 128 (M)	9.620	TOTAL	70 (m)	1.940

Llegenda: (m) manuals; (M) mecànics

d'origen olesà dins del teixit industrial. La resta va anar fracassant al llarg del segle XIX. En el cas d'Olesa, la clara debilitat gremial no va poder ser aprofitada per realitzar una transformació en l'estructura productiva del sector tèxtil, orientada vers una mecanització i concentració de la mà d'obra. En certa mesura qui s'aprofitarà d'aquestes condicions serà sovint la veïna població de Terrassa, que a vegades contractava teixidors olesans per fer determinades feines.

Entrant ja de ple en el segle XIX, la situació pel que fa a l'estructura del sector tèxtil d'aquestes dues localitats és la que trobem resumida en el present quadre:

Articles

De la seva visió en podem treure diverses conseqüències significatives:

a) Tant pel nombre de telers (ja siguin manuals o mecànics), com pel nombre de fusos, Esparreguera té un volum significativament superior al d'Olesa.

b) Tots els fabricants o teixidors són d'origen esparreguerí o olesà, tret de les dues empreses més significatives: la de "Miguel Puig y Cia" i la de "Pagés-Barceló y Cia". Totes dues construïdes a la vora del Llobregat, una a la banda dreta i l'altra a l'esquerra, aprofitant en els casos l'energia hidràulica que els proporcionava el riu. Ara bé, les dimensions de totes dues no són comparables, ni pel que fa als telers, ni pel nombre de fusos. L'empresa instal·lada al terme d'Esparreguera era molt més gran.

c) Però, fins i tot deixant de banda el cas d'aquestes dues indústries, a la localitat d'Esparreguera trobem alguns fabricants amb un nivell de modernització i/o concentració de maquinària prou significatiu (són els casos, per exemple, de J. Casas i R. Castells, amb dos mil fusos cadascú i d'en F. Ribas amb un centenar de telers o de L. Sunyol amb 28 telers mecànics). En canvi, a Olesa, passada ja la segona meitat del segle, la situació encara recordava massa l'estructura productiva pròpia del segle XVIII, amb una dispersió absoluta dels telers en mans de molts teixidors particulars. Només la filatura ens mostra uns nivells de concentració i mecanització més elevats, però fins i tot en aquest sector sempre per sota dels d'Esparreguera.

Malgrat tot, el que realment acabarà marcant la diferència pel que fa a l'evolució posterior d'aquestes dues localitats serà la desaparició a començament del anys seixanta de la indústria

olesana "Pagés-Barceló y Cia" i en canvi la consolidació definitiva de l'empresa de manufactures de "Miguel Puig y Cia", transformada a partir de 1880 en la més coneguda de "Manufacturas Sedó, S.A."

El creixement constant de la fàbrica de filats i teixits fundada per la família Puig i que Antoni Sedó va fer esdevenir en les dècades finals del segle passat la colònia industrial més gran d'Espanya (7), canviarà radicalment el devenir històric d'aquesta zona i, en particular, de la localitat d'Esparreguera durant tot un segle, al mateix temps que també va influir, encara que en menor mesura, en la propera vila d'Olesa de Montserrat. Precisament aquesta última població durant la segona meitat del segle XIX, o si més no fins als anys noranta, i després del ja esmentat tancament de la fàbrica "Pagés-Barceló y Cia", encara es veuria immersa en un ambient de crisi i d'escàs dinamisme empresarial. Més endavant tornarem a aquest punt i mirarem d'analitzar amb més profunditat les seves causes.

Amb la presència de la Colònia Sedó, Esparreguera esdevindrà un poble d'una sola indústria, una mena de monoconreu empresarial, a causa, en part, de l'absorció dels recursos humans que exigia la fàbrica i, en part, a la pròpia política dels seus propietaris, que van procurar impedir per tots els mitjans la consolidació de qualsevol alternativa industrial a la seva pròpia empresa dins d'aquest municipi. Com a reflex del creixement de la Colònia, constatarem l'increment demogràfic experimentat pel poble, que passarà dels 3.087 habitants del 1857 als 4.209 del 1900.

La família Sedó va tenir en tot moment una clara i manifesta voluntat d'intervenció, no només en la vida econòmica, sinó també en la vida política, social i àdhuc cultural d'Esparreguera. A part de comptar, com la majoria de les colònies industrials, amb tota mena de serveis (escoles, església, cooperativa de consum, mútua d'assistència laboral, etc.), la família Puig, i més tard els Sedó quan van prendre el relleu, van voler controlar totalment la vida municipal. Malgrat el seu gran poder i l'enorme control que exercien sobre la majoria dels aspectes clau de la vida local, les coses no van anar sempre com ells volien i en ocasions els treballadors, i altres vegades el propi municipi, van plantar cara al totpoderós amo Sedó (8).

La resposta de l'empresari en tots aquests casos va ser contundent i a vegades, com diu Gràcia Dorel, d'una violència inusual i va recórrer a tot

tipus de recursos (fer venir treballadors d'altres localitats, preferentment de Lleida i Tarragona; intents de segregació del municipi; recurs a la força armada; etc.). A través d'aquestes accions es va anar desenvolupant una dinàmica de lluita i d'enfortiment d'un sentiment de consciència de classe que afavorirà la presència força primerenca de sindicats i partits polítics obrers en una mesura un xic superior a la que en altres circumstàncies hauria estat normal.

Pel que fa a l'evolució experimentada per Olesa de Montserrat durant la segona meitat del segle XIX, la situació, a diferència del que hem dit d'Esparreguera, no va fer cap canvi significatiu. Les transformacions realment importants no vindran fins a començament del segle actual. Un exemple d'aquesta evolució econòmica el tenim en els ritmes de creixement de la seva població, que si l'any 1860 era de 3.179 habitants, quasi mig segle després havia crescut només en un centenar de persones (concretament 3.554 habitants). En canvi, en qüestió de vint anys creixeria espectacularment, fins a assolir a començament del segle XX els 6.778 habitants.

El tancament de l'empresa "Pagés-Barceló y Cia." durant la dècada dels anys seixanta no crec que tingués res a veure directament amb la consolidació del projecte industrial de Miquel Puig. Si bé és cert que probablement l'existència d'una gran fabrica a cavall de les poblacions d'Olesa i Esparreguera no va afavorir gaire la presència d'altres indústries, també és veritat que aquesta fallida va ser la resposta a una situació crítica de caràcter intern agreujada per la mala conjuntura econòmica d'aquells anys.

La fallida de l'empresa Pagés-Barceló és la que ens crida més l'atenció, però no serà pas l'única. En línies generals, els successius fracassos que en aquest camp aniran acumulant un nombre significatiu d'indústries, principalment olesanes, va ser provocat fonamentalment per la manca de capital autòcton disponible i pel retraïment de les inversions forànies com a conseqüència de la mala conjuntura general i també per les difícils comunicacions que tenia aquesta localitat i que la van deixar pràcticament aïllada durant el segle XIX, dificultats que no serien definitivament superades fins a començament del segle XX. Al mateix temps, el sector primari mostrava una claríssima incapacitat per poder ser el motor de l'economia local. Aquesta doble convergència d'un sector agrícola, amb poques possibilitats de poder desenvolupar-se més, i un sector industrial amb escasses inversions i poc modern, va trobar el seu

reflex en l'evolució de la distribució professional entre 1860 i 1910. Els percentatges són pràcticament idèntics en tots dos moments i significativament el sector líder sempre serà l'agrícola, amb el 50% de la població ocupada.

Olesa de Montserrat és l'única població de la part alta del Baix Llobregat situada al marge esquerre del riu, és a dir, en l'espai comprès entre el massís de Montserrat i el congost de Martorell. El terme municipal fa una sensació de manca d'espai, ja que es troba literalment entre el riu i la muntanya. Aquests condicionants han provocat que tradicionalment hagi estat una localitat amb moltes dificultats de comunicació, principalment amb la seva pròpia comarca. Històricament ha mantingut més contactes amb el Vallès Occidental, bàsicament amb Terrassa, del partit judicial de la qual va formar part durant força temps. També va quedar inclosa dins del corregiment de Mataró en lloc del de Vilafranca del Penedès, com en canvi va ser el més habitual per a la resta de poblacions del Baix Llobregat.

La seva gran esperança per trencar aquest aïllament va ser confiar que la línia de ferrocarril de Barcelona a Saragossa passés per la vila. Finalment, tot va quedar en un baixador situat a uns 5 Km. del nucli urbà, amb una carretera que els havia de comunicar i que no va entrar en funcionament, sense que les obres estiguessin acabades del tot, fins al 1866. Aquesta via no va ser mai a la pràctica allò que el poble necessitava per millorar substancialment les seves comunicacions.

L'altra alternativa era la construcció d'un pont sobre el Llobregat que li permetés d'enllaçar més fàcilment amb la nova carretera vers Igualada i Lleida i que fos el contacte natural amb la comarca. Després de diferents intents, tots fallits (tret de la palanca, que es va construir per iniciativa de la Colònia Sedó, però només per a ús exclusiu dels seus treballadors), el pont seria finalment aixecat el 1915.

La construcció del pont sobre el Llobregat, les obres de millora de la carretera vers Terrassa, la construcció dels ferrocarrils de via estreta de Manresa que passaven pel nucli urbà de la vila, i altres actuacions més que incidien i milloraven notablement les comunicacions de la vila amb el seu entorn i la resta de Catalunya, totes fetes durant un període relativament breu, només de deu anys, són els principals responsables del fort creixement industrial que experimentarà la vila durant el primer terç del segle actual, fet possible gràcies a l'arribada de capital forani, principal-

ment barceloní, aquell capital que havia estat tan retret durant la passada centúria.

Com a símptoma de la nova conjuntura econòmica, Olesa va experimentar un creixement més que notable en la seva població, i en qüestió de dues dècades aconseguiria sobrepassar àmpliament els sis mil habitants. Aquest increment demogràfic serà dels més importants observats per qualsevol població del Baix Llobregat durant la mateixa època. Ara bé, en aquests moments era ja impossible poder somiar amb la recuperació global de la part nord de la comarca fins a poder arribar a assolir la preeminència que havia mostrat en altres èpoques no tan llunyanes. Les poblacions de la part baixa de la comarca, estimulades pel gran centre urbà i industrial que era Barcelona, havien iniciat ja el seu imparable ascens.

Articles

L'evolució econòmica que hem descrit durant el segle XIX va tenir les seves repercussions socials, i àdhuc urbanístiques, en totes dues poblacions, algunes de les quals ja hem esmentat en el seu moment, però que ara ampliarem i situarem dins d'un context específic.

Cronològicament, un dels fenòmens més singulars del segle XIX que féu acte de presència en aquesta zona va ser el carlisme. Les condicions naturals del terreny, la seva proximitat a alguns del focus carlins més importants de la Catalunya interior, però d'una manera especialment significativa, l'estancament manifestat pel seus sectors econòmics més importants (tal com eren l'agricultura i la indústria), units al seu aïllament físic, van fer que Olesa de Montserrat es convertís, durant les guerres carlines, en una àrea especialment receptiva a aquest moviment.

El nucli urbà de la vila mai no va arribar a estar en mans dels carlins, però malgrat això, la presència de partides faccioses en el seu terme municipal o a les rodalies va ser força important i àdhuc un nombre prou significatiu dels vilatans es van passar a les files dels insurrectes (9). A tall d'exemple, podem dir que el 1836 tenim una relació de fins a 36 persones d'Olesa identificades com a carlins, en la seva majoria jornalers o petits propietaris, i que el 1848 dinou persones són detingudes acusades de pertànyer a la facció, etc. Fins i tot durant la Segona República encara es van celebrar algunes reunions de carlins en un

19. ESPARRAGUERA — Paso del río Llobregat

Imatge de la tradicional barca que existia per travessar el riu Llobregat i que fins a començaments d'aquest segle va ser l'únic vehicle de comunicació entre les dues bandes del riu, és a dir, entre les poblacions d'Esparreguera i Olesa, i entre aquesta última i la resta de la comarca del Baix Llobregat. La manca d'unes comunicacions acceptables (carreteres, ponts, ferrocarril...) va contribuir a un cert aïllament d'Olesa respecte a la comarca i va dificultar el seu desenvolupament econòmic.

Font: Arxiu Històric d'Olesa de Montserrat.

dels masos del terme i la presència de partits carlins ha arribat fins a les primeres èpoques de la transició, després de la mort del dictador Francisco Franco.

Una de les raons més importants per explicar-nos aquest fet, almenys durant el segle XIX (per èpoques posteriors potser ja hauríem de recórrer als mecanismes de pervivència de les tradicions en els pobles), va ser la forta crisi agrària viscuda durant aquells anys i que va afectar d'una manera força significativa un dels conreus més emblemàtics de la població, com era l'olivera, juntament amb l'estancament industrial. Aquests dos factors van provocar que una part de l'elevat nombre de jornalers i de petits propietaris que hi havia a la vila no veiessin cap alternativa vàlida per a ells, entre les propostes que els feien els partits liberals de l'època.

Pel que fa a la influència de la Colònia Sedó en la vida social i política de tots dos pobles, ja ens n'hem fet ressò, però per fer-la més explícita cal dir que l'interès dels propietaris de l'empresa per controlar tots els aspectes de la vida ciutadana, principalment d'Esparreguera, es van mostrar obertament des de sempre. Es pot dir, en gran mesura, que ho van aconseguir i que durant molt de temps aquesta localitat va ser un dels exemples més paradigmàtics de caciquisme empresarial, barrejat amb un paternalisme sovint un tant grogler. Malgrat tot la imposició de la llei dels Sedó no va ser una tasca fàcil i les lluites i enfrontaments en alguns moments van ser realment forts.

Algunes mostres d'aquestes actuacions podrien ser, per exemple, el mateix fet de fundar una colònia obrera a uns 2 km. del nucli urbà; portar treballadors de diversos pobles de Lleida o Tarragona; els diferents intents d'Antoni Sedó per constituir-se com a municipi independent del d'Esparreguera o, com a mal menor, adscrit al d'Olesa; les vagues obreres, algunes de les quals van ser especialment llargues, fins a arribar a la duplictat de moltes de les iniciatives aparentment inòcues (com podien ser cooperatives d'alimentació, associacions culturals i esportives, etc.) que en ocasions es van acabar desdoblant i es van dividir els seus socis entre els seguidors o influïts per Antoni Sedó i els contraris al patró.

Com hem comentat més amunt, certament la presència de la major colònia fabril de Catalunya, relativament propera als grans centres industrials i obrers de Barcelona o Terrassa o també de Manresa o Igualada, va influir en el fet que des de relativament aviat es pugui constatar la presència

activa a Olesa i Esparreguera de partits obrers i republicans (com, per exemple del PSOE o del P. Republicà) i del moviment sindical (amb implantació de les Tres Classes del Vapor, l'AIT, etc.) alguns amb una vida relativament efímera, però d'altres amb un gran ascendent entre la classe treballadora.

Malgrat que Esparreguera va duplicar la seva població durant el segle XIX, en canvi no va veure reflectit aquest increment demogràfic en la seva estructura urbanística, que va continuar sent pràcticament la mateixa d'abans. Això va ser així perquè la major part d'aquest creixement va ser absorbit pels habitatges que es van anar construint dins del recinte de la mateixa fàbrica, de manera que a finals del segle passat hi havia enregistrats a la barriada del Puig (nom amb què es coneixien en aquella època les cases de la Colònia) unes 1.300 persones. L'altre canvi important des d'un punt de vista urbanístic va ser la inauguració durant la Segona República de la nova carretera de Barcelona a Lleida que ara passaria per fora del nucli urbà. Aquest fet tampoc no va alterar de una forma substancial el perfil urbà de la vila, que va continuar tenint el seu pols vital en el mateix nucli antic de sempre.

En canvi l'evolució urbana d'Olesa va ser significativament diferent de la descrita per a Esparreguera. Durant gran part del segle XIX i donat que el seu creixement demogràfic va ser relativament escàs, no s'observaran canvis, en aquest camp d'importància. Només cap a finals del segle notarem alguns moviments amb l'obertura de nous carrers, aprofitant bàsicament l'eix viari que suposa la carretera de Viladecavalls (que alhora enllaçava amb l'estació de tren i amb Terrassa) a La Puda (Balneari d'aigües sulfuroses que dista uns 5 km. del centre urbà). El gran salt endavant arribarà, però, a finals dels anys vint i trenta del nostre segle, amb la construcció d'un modern eixample, clarament inspirat en el model barceloní d'en Cerdà, que venia a duplicar l'espai urbà existent fins aquells moments que significaria el trasllat definitiu de la vida comercial i cultural de la vila a l'àrea nova i deixaria el nucli històric un tant arraconat i en camí d'iniciar una certa degradació.

Bibliografia

BENAUL, J.M.: "Los orígenes de la empresa textil lanera en Sabadell y Terrassa en el s. XVIII", *Revista de Historia Industrial*, núm. 1 (1992), pp. 39-62.

COBOS, J.M. i OLLÉ, M.: "La colònia Sedó d'Esparreguera", dins *Col·lectivititzacions al Baix Llobregat (1936-1939)*, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 1989.

DOREL-FERRÉ, G.: "Les colònies industrials a Catalunya", *L'Avenç*, núm. 138 (1990), pp. 6-14
—*Les colònies industrials a Catalunya. El cas de la colònia Sedó*, Ajuntament d'Esparreguera i Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 1992.

MUSET, A.: "Protoindústria e indústria dispersa en la Catalunya del s. XVIII. La pañeria de Esparreguera y Olesa de Montserrat", *Revista de Historia Económica*, VII, núm. 1 (1989), pp. 45-67

Articles

VALLS, O.: *La vila d'Esparreguera, i el seu terme*, Ajuntament d'Esparreguera: 1961

VILAR, P.: *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Edicions 62, Barcelona: 1966, vol. 3.

Notes:

(1) A part de la bibliografia ressenyada al final de l'article, gran part de les reflexions i de les dades que s'hi contenen van néixer arran del treball d'investigació realitzat per mi mateix sobre la població d'Olesa al segle XIX, que va rebre el premi de recerca "Vila d'Olesa" en la seva 5a. convocatòria: COBOS, J.M.: *Olesa al segle XIX*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 1994.

(2) Tant per aquesta com per altres referències a A. Muset, vegeu la bibliografia del final.

(3) P. Vilar (1966), Vol. 3, pp. 362-363 i 416. En aquestes pàgines Vilar ens parla de com la importància de l'oli

d'Olesa feia que servís com a punt de referència per fixar els preus d'aquest producte a Catalunya o com per la seva qualitat era utilitzat per a usos mèdics.

Aquesta tradició arribarà amb una gran força fins a finals del segle XIX, quan l'oli d'en Pau Casas va aconseguir la medalla d'or a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.

(4) A. Muset (1989).

(5) J.M. Benaül (1992) recentment ha publicat un interessant article que analitza, dins un context més ampli, els estímuls i els frens a aquesta transformació estructural.

(6) L'existència o no d'una forta resistència gremial com a element explicatiu de la incapacitat manifestada per algunes localitats per desfer-se de les estructures productives antigues, també ha estat ressenyada per J.M. Benaül (1992), per exemple en l'article abans esmentat.

(7) Gràcia Dorel-Ferré (1990) i (1992).

(8) Per tenir una idea més exacta de les relacions entre la colònia i els pobles d'Esparreguera i Olesa són útils els treballs de Gràcia Dorel-Ferré (1990) i (1992) i Maribel Ollé i Josep M. Cobos (1989)

(9) Per valorar i tenir una àmplia referència sobre la incidència que el carlisme va tenir en la comarca del Baix Llobregat, hi ha un extens estudi promogut per iniciativa del Centre d'Estudis del Baix Llobregat (*Guerrillers al Baix Llobregat. Els "carrasquets" del segle XVIII, i els carlins i els republicans del segle XIX*, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i Publicacions de l'Abadia de Montserrat: 1986). Malauradament, la part dedicada a la zona nord de la comarca es la pitjor estudiada i concretament d'Olesa i Esparreguera es diuen molt poques coses. Hi ha una mica més d'informació en el llibre d'Orenci Valls (1961), si bé només descriptiva i poc valorativa dels successos ocorreguts.